

Nr 89.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.; given Stockholms slott den 12 februari 1937.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251)
om kommunalstyrelse på landet.

Häriigenom förordnas, att 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

17 §.

1 mom. I kommun — — — kommunalstämmor hållas:
en under tiden från och med den 16 — — — i valnämnd;
en under tiden från och med den 1 — — — inkomststat; samt
en å sön- eller helgdag i december månad, dock ej å juldagen, för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

I kommun — — — stadgade tiden.

2 mom. Extra kommunalstämma — — — det nödigt.

Envar, som — — — ej föras.

3 mom. Ordinarie kommunalstämma i december må beträffande kommunalstämma eller kommunalstämmor under nästföljande år besluta, dels, med iakttagande av vad i 1 mom. stadgas, å vilken dag ordinarie stämma skall hållas eller att stämma, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, skall hållas å sön- eller helgdag, å söckendag eller å viss veckodag, dels ock till vilken tid på dagen stämma skall utlysas.

37 §.

Angående ordinarie sammanträden av kommunalfullmäktige gäller vad i 17 § 1 mom. är stadgat om kommunalstämmor i kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas; dock må, om annat icke följer av beslut jämlikt tredje stycket, ordinarie sammanträde i december hållas å annan dag än sön- eller helgdag.

I övrigt — — — det nödigt.

Å ordinarie sammanträde i december må kommunalfullmäktige beträffande sammanträde eller sammanträden under nästföljande år besluta, dels, med iakttagande av vad i första stycket stadgas, å vilken dag ordinarie sammanträde skall hållas eller att sammanträde, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, skall hållas å sön- eller helgdag, å söckendag

eller å viss veckodag, dels ock till vilken tid på dagen sammanträde skall utlysas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937 men skall ej medföra rubbning i tidigare fattat beslut angående dag för hållande av ordinarie stämma eller sammanträde.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.

Häriigenom förordnas, att 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

14 §.

1 mom. I församling — — — kyrkostämmor hållas:
en före — — — och förvaltning;
en under — — — församlingsbibliotek; samt
en å sön- eller helgdag före utgången av december månad, dock ej å juldagen, för anställande av val till de befattningar inom församlingen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

2 mom. Extra kyrkostämma — — — det nödigt.

Envar, som — — — ej föras.

3 mom. Den tredje ordinarie kyrkostämman under året må beträffande kyrkostämma eller kyrkostämmor under nästföljande år besluta, dels, med iakttagande av vad i 1 mom. stadgas, å vilken dag ordinarie stämma skall hållas eller att stämma, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, skall hållas å sön- eller helgdag, å söckendag eller å viss veckodag, dels ock till vilken tid på dagen stämma skall utlysas.

34 §.

Angående ordinarie sammanträden av kyrkofullmäktige gäller vad i 14 § 1 mom. är stadgat om kyrkostämmor i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas; dock må, om annat icke följer av beslut jämlikt tredje stycket, det tredje ordinarie sammanträdet under året hållas å annan dag än sön- eller helgdag.

I övrigt — — — det nödigt.

Å tredje ordinarie sammanträdet under året må kyrkofullmäktige beträffande sammanträde eller sammanträden under nästföljande år besluta, dels, med iakttagande av vad i första stycket stadgas, å vilken dag ordinarie sammanträde skall hållas eller att sammanträde, såvida hinder icke möter på grund

av ärendes brådskande natur, skall hållas å sön- eller helgdag, å söckendag eller å viss veckodag, dels ock till vilken tid på dagen sammanträde skall utlysas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937 men skall ej medföra rubbning i tidigare fattat beslut angående dag för hållande av ordinarie stämma eller sammanträde.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 12 februari 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ändrade bestämmelser angående tider för offentliga stämmor m. m.* samt anför:

Gällande bestämmelser.

Landskommuner i allmänhet.

I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, skola jämlikt 17 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet årligen hållas tre ordinarie *kommunalstämmor*, en under tiden från och med den 16 mars till och med den 30 april, en under tiden från och med den 1 oktober till och med den 15 november samt en i december månad. I kommun inom de fyra nordligaste länen må de två förstnämnda stämmorna hållas högst fjorton dagar före eller högst fjorton dagar efter nyss angivna tider. Ordinarie stämman i december må beträffande ordinarie stämma eller stämmor under nästföljande år besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller huruvida stämma skall hållas å sön- eller helgdag. I sådan kommun skall vidare enligt 17 § 2 mom. extra kommunalstämma i vissa fall hållas.

Aven i kommun, där kommunalfullmäktige finnas, skall kommunalstämma hållas i vissa fall (18 §).

Kungörelse om kommunalstämma skall utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid för stämman (19 §).

Kan ärende, som handlägges å kommunalstämma, icke å den utsatta dagen bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag. Om stämmans fortsättande skall, därest stämman så besluter, kungörelse i vanlig ordning utfärdas. Beslutes icke sådan kungörelse, har ordföranden att, innan stämman upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva tid för den fortsatta stämman. Begäres vid ärendes behandling å kommunalstämma bordläggning av ärendet och förenar sig minst en tredjedel av de närvarande därom, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att bestämma och i vanlig ordning kungöra (21 §).

Angående ordinarie *kommunalfullmäktigsammanträden* gäller vad i 17 § 1 mom. är stadgat om kommunalstämmor i kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas. Sammanträden med kommunalfullmäktige hållas även i vissa andra fall (37 §).

Kungörelse om kommunalfullmäktigsammanträde utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid för sammanträdet (38 §).

Municipalsamhällen.

De bestämmelser, som enligt vad i det föregående angivits gälla i fråga om kommunalstämmor och kommunalfullmäktigsammanträden, äga jämlikt 88 § lagen om kommunalstyrelse på landet motsvarande tillämpning beträffande *municipalstämmor* och *municipalfullmäktigsammanträden*.

Städer.

Enligt 7 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad skall stadskommuns beslutanderätt utövas av stadsfullmäktige eller å allmän rådstuga.

Stadsfullmäktige finnas för närvarande i rikets samtliga städer.

Ordinarie *stadsfullmäktigsammanträden* skola hållas enligt ordning, som bestämmes av fullmäktige (19 § första stycket). I vissa fall skall extra sammanträde hållas (19 § fjärde stycket).

Kallelse till stadsfullmäktigsammanträde utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden. Kallelsen skall innehålla bestämd uppgift om tid för sammanträdet (20 §).

Kyrkliga kommuner.

I församling, där kyrkofullmäktige icke finnas, skola enligt 14 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse årligen hållas tre ordinarie *kyrkostämmor*, en före utgången av maj månad, en under tiden från och med den 1 oktober till och med den 15 november samt en före utgången av december månad. Den tredje ordinarie kyrkostämman under året må beträffande ordinarie stämma eller stämmor under nästföljande år besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller huruvida stämma skall hållas å sön- eller helgdag. I vissa fall skall vidare enligt 14 § 2 mom. extra kyrkostämma hållas i sådan församling.

Även i församling, där kyrkofullmäktige finnas, skall kyrkostämma hållas i vissa fall (15 §).

Kungörelse om kyrkostämma utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid för stämman (16 §).

I 18 § finnas beträffande ärende å kyrkostämma föreskrivna samma bestämmelser rörande dess behandling å senare dag, som enligt 21 § lagen om kommunalstyrelse på landet gälla i fråga om ärende å kommunalstämma.

Angående ordinarie *kyrkofullmäktigsammanträden* gäller vad i 14 § 1 mom. lagen om församlingsstyrelse är stadgat om kyrkostämmor i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas. Sammanträden med kyrkofullmäktige hållas även i vissa andra fall (34 §).

Kungörelse om kyrkofullmäktigsammanträde utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid för sammanträdet (35 §).

Tidigare förslag till ändrade bestämmelser.

1930 års riksdag.

Till grund för nu gällande lagstiftning ligga de genom propositionerna nr 99 och 100 till 1930 års riksdag avlätna förslagen till en i huvudsak formell revision av då gällande kommunalförfattningar. I anledning av propositionerna väcktes motioner, innehållande förslag till ändringar av betydelse i förevarande sammanhang.

I motionerna II: 405 och II: 404, båda av herr Ericson i Boxholm m. fl., yrkades, att bestämmelser måtte införas därom, att i kommun, respektive församling årets tredje ordinarie stämma — vilken, enligt propositionerna, be- träffande ordinarie stämma eller stämmor under nästföljande år ägde besluta, å vilken dag sådan stämma skulle hållas eller huruvida stämma skulle hållas å sön- eller helgdag — skulle, intill dess stämman annorlunda beslutade, hållas å sön- eller helgdag. Såsom motivering anfördes:

Enligt propositionernas förslag kunde kommunens röstberättigade själva avgöra, å vilka dagar nästföljande års stämmor skulle hållas. Om emellertid decemberstämman icke hölles på en sådan dag, att flertalet av kommunens röstberättigade kunde närvara, förbleve ju denna bestämmelse i sin helhet illusorisk. Ute på den rena landsbygden förefunnes ett flertal bevis om, att decemberstämmor, liksom även alla stämmor, regelmässigt hölles å dagar, då de flesta, som innehade arbetsförrättningar, icke kunde närvara; ehuru framställning till vederbörande kommunalstämмоordförande gjorts att hålla speciellt decemberstämman på sön- eller helgdag, hade förändringar i denna regelmässiga praxis icke kunnat åstadkommas. Det syntes därutav välmotiverat att få denna bestämmelse ändrad dithän, att kommunens röstberättigade innevånare icke kunde undanhållas rätten att, om de så önskade, utöva sitt medborgerliga inflytande. Genom föreskrift i lagen, att de ordinarie decemberstämmorna, vilka i övrigt hade en hel del viktiga val att förrätta, skulle hållas å sön- eller helgdag, kunde syftet med bestämmelsen icke bortelimineras. Känt vore att ett flertal kommuner hölle sina stämmor på vardagskvällar, en tid som kommunernas innevånare ansett vara särskilt lämplig för deras del. En föreskrift att ovillkorligen hålla decemberstämmorna på sön- eller helgdag, skulle givetvis för dessa kommuner verka i otillfredsställande riktning. Om man emellertid i lagtexten inskreve orden »intill dess stämman annorlunda beslutar» skulle icke dessa kommuner hindras att i fortsättningen hålla även decemberstämmorna på för dem mera lämpliga tider än sön- och helgdagar.

I motionerna II: 453 och II: 454, båda av herr Hage, yrkades införande av stadganden, att, där särskilt beslut ej fattats, stämma skulle hållas å sön- eller helgdag, som stämmans ordförande bestämde. Såsom motivering härtill anfördes, att det ur många synpunkter sett torde vara önskligt, att stämmor i allmänhet hölles på sön- eller helgdag.

Konstitutionsutskottet erinrade (utlåtanden nr 30 och 31) därom, att enligt då gällande, i propositionerna nr 99 och 100 bibehållna bestämmelser den

tredje ordinarie kommunal- respektive kyrkostämman under året kunde besluta, å vilken dag de ordinarie stämmorna under nästföljande år skulle hållas eller huruvida sådan stämma skulle utsättas till sön- eller helgdag. Denna stämmans beslutanderätt torde medföra att, då viss dag, respektive sön- eller helgdag, för stämmans medlemmar framstode som lämpligast för stämmans hållande, särskilt beslut i frågan fattades. Utskottet avstyrkte därför motionerna. — I reservationer tillstyrktes motionen II: 453 av nio ledamöter (herr Sävström m. fl.) samt motionen II: 454 av åtta ledamöter (herr Sävström m. fl.).

Riksdagen biföll utskottets förslag.

1936 års riksdag.

I motionen II: 520 av herr Hermansson m. fl. framställdes förslag, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av nu gällande kommunalförfattningar angående tiden för offentliga stämmor, att de kommunala samfundens medlemmar i största möjliga omfattning bereddades tillfälle att deltaga i dessa stämmor.

Till stöd för detta förslag anfördes, bland annat:

Flertalet av våra landskommuner vore på grund av sitt låga invånareantal befriade från skyldigheten att välja kommunalfullmäktige, och det vore endast ett jämförelsevis litet fåtal av de mindre kommunerna, som beslutat att frivilligt införa fullmäktiginstitutionen. Inom de allra flesta av dessa mindre kommuner tillkomme det alltså kommunernas röstberättigade medlemmar att å kommunalstämma direkt besluta om alla kommunala angelägenheter. Vidkommande de kyrkliga angelägenheternas avgörande, vore endast de allra största församlingarna tvungna att överlåta den väsentliga beslutanderätten på kyrkofullmäktige. Till följd därav avgjordes fortfarande de kyrkliga angelägenheterna inom det stora flertalet församlingar inom vårt land genom direkta beslut å allmän kyrkostämma. Det vore således en betydande del av de kommunala och kyrkliga ärendena, som förekomme till omedelbart avgörande vid kommunal- och kyrkostämmorna. Dessa stämmor hölles emellertid mycket ofta på sådana tider, att stora grupper av kommunernas eller församlingarnas röstberättigade medlemmar vore av sitt förvärvsarbete hindrade att närvara vid desamma, vilket innebure, att de utestängdes från möjligheten att utöva sin kommunala yttrande- och rösträtt.

Nu gällande kommunallagar föreskrev beträffande tiden för kommunal- och kyrkostämmor, att årets ordinarie stämma kunde besluta, å vilka dagar stämmorna under nästföljande år skulle hållas eller huruvida stämma skulle hållas å sön- eller helgdag. Denna bestämmelse utnyttjades mångestades på det sättet, att såväl decemberstämman som övriga stämmor hölles på vanlig arbetstid, så att endast det mindretal av de röstberättigade, som kunde självständigt bestämma över sin tid, ägde möjlighet att deltaga i stämmoförhandlingarna. Det gaves mer än nog av exempel, som visade, hur en liten minoritetsgrupp genom ett hänsynslöst utnyttjande av de styrandes rättighet att bestämma tiden för kommunal- och kyrkostämmorna faktiskt kunde utestänga det stora flertalet av en kommuns medlemmar från allt inflytande på kommunens eller församlingens allmänna angelägenheter.

Det svenska folket skulle enligt statsmakternas beslut äga allmän och lika rösträtt även i kommunalt hänseende. Det borde därför vara statsmakternas skyldighet att bereda de röstberättigade medborgarna även i de små kommunerna tillfälle att utan allt för stora uppoffringar och besvär utöva sin kom-

munala rösträtt och bevaka sina kommunalpolitiska intressen. Detta syftemål torde enklast och lättast kunna nås genom en ändring av kommunallagarna, som föreskreve, att de offentliga stämmorna skulle hållas på sön- eller helgdagar eller eljest på sådan tid, då åtminstone det allra största flertalet av kommunernas medlemmar icke vore upptagna av sitt arbete. En lagändring i här antydd riktning skulle icke kränka den kommunala självbestämmanderätten, tagen i dess verkliga mening.

Konstitutionsutskottet anförde i utlåtande nr 12, bland annat:

Med hänsyn till de synnerligen olikartade förhållandena i skilda delar av landet låte det sig över huvud icke göra att fastställa någon viss för alla kommuner gemensam dag såsom den för de offentliga stämmorna lämpligaste. Det borde anses självklart, att dessa stämmor utsattes till sådana dagar, då största möjliga antal röstberättigade med minsta möjliga olägenhet kunde närvara vid desamma. Inom vissa kommuner torde sön- och helgdagar vara att föredraga, inom andra åter kunde utsättandet av offentliga stämmor till sön- eller helgdag i allmänhet betraktas såsom mindre lämpligt och i stället en söckendag, exempelvis efter den vanliga arbetstidens slut, vara den för flertalet lägligaste tiden. Men då i vissa fall syntes ha inträffat, att behörig hänsyn icke tagits till det stora flertalet röstberättigade, funne utskottet önskvärt, att en lagändring skedde till förekommande därav, t. ex. genom föreskrift, att den sista ordinarie stämman under året, som hade att bestämma om tiden för nästa års stämmor, skulle äga rum å viss dag. De röstberättigade bleve därigenom tillförsäkrade en verklig möjlighet att i varje kommun eller församling själva avgöra, vilka dagar och tider för nästföljande års stämmor, som vore för dem lägligast. Utskottet, som haft under övervägande olika möjligheter, då det gällt att föreslå en ur angivna synpunkter lämplig dag och tid för hållandet av den sista ordinarie stämman under året, hade likväl funnit sig icke kunna utan närmare utredning av frågan i detta hänseende nu framställa något förslag.

Med hänsyn till den betydelse, som enligt utskottets mening icke kunde fränkännas berörda fråga, hemställde utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av nu gällande kommunalförfattningar angående tider för offentliga stämmor, att kommunernas medlemmar i största möjliga omfattning bereddes tillfälle att deltaga i dessa stämmor. — I reservation av fyra ledamöter (herr G. A. Björkman m. fl.) avstyrktes motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (skrivelse nr 61).

Förberedande behandling av 1936 års riksdagsskrivelse inom socialdepartementet.

I anledning av 1936 års riksdagsskrivelse utarbetades inom socialdepartementet en »promemoria angående tider för offentliga stämmor m. m.» jämte utkast till lagar angående ändrad lydelse av dels 17 och 37 §§ lagen om kommunalstyrelse på landet dels ock 14 och 34 §§ lagen om församlingsstyrelse.

Över promemorian och lagutkastens avgåvos sedermera efter remissyttrandan av samtliga länsstyrelser ävensom av svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Vid utlåtanden av länsstyrelserna i

Uppsala, Skaraborgs och Värmlands län funnos fogade yttranden i ämnet från ett antal kommunala myndigheter m. fl.

Förenämnda lagutkast, vilka torde få som bilaga (*Bilaga A*) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende, hava därefter varit föremål för överarbetning inom socialdepartementet. Jag övergår nu till nämnda överarbetade förslag.

Departementsförslaget.

Allmän motivering.

Promemorian.

De vid promemorian fogade lagutkasten inneburo, att den tredje ordinarie kommunal- eller kyrkostämman skulle hållas å sön- eller helgdag, samt att nämnda stämma skulle beträffande stämma eller stämmor under nästföljande år äga besluta, å vilken dag ordinarie stämma skulle hållas, att jämväl annan stämma än ordinarie stämma i december skulle, såvida hinder icke mötte på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom till vilken tid på dagen stämma skulle utlysas.

Till de beträffande ordinarie sammanträden av kommunal- eller kyrkofullmäktige nu gällande bestämmelserna hade fogats det undantaget, att det tredje ordinarie sammanträdet finge hållas å annan dag än sön- eller helgdag, detta dock såvida annat icke följde av samtidigt föreslagna nya bestämmelser därom, att fullmäktige å det tredje ordinarie sammanträdet ägde besluta, å vilken dag under nästföljande år ordinarie sammanträde skulle hållas, samt att sammanträde skulle, såvida hinder icke mötte på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom bestämma vilken tid på dagen sammanträde skulle äga rum.

I övergångsbestämmelserna föreslogs, att lagarnas ikraftträdande ej skulle medföra rubbning i tidigare fattat beslut angående dag för hållande av ordinarie stämma eller sammanträde.

I promemorian lämnades vissa statistiska uppgifter, av vilka framgick, att vid år 1934 hållna kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktigval fullmäktige icke funnos i 1,273 av rikets 2,414 landskommuner, i 111 av rikets 209 municipalsamhällen samt i 2,155 av rikets 2,554 församlingar.

Efter redogörelse för gällande rätt och tidigare förslag till ändrade bestämmelser anfördes i promemorian såsom riktlinjer för en reform:

Till en god demokratisk ordning hör bland annat, att val och sammankomster, vid vilka medborgarna äga utöva den dem tillkommande medbestämmanderätten vid handhavandet av de samhälleliga angelägenheterna, hållas å tider, då största antalet röstberättigade kan förväntas äga möjlighet att deltaga i valen och sammankomsterna. För tillgodoseende av detta krav gäller numera beträffande exempelvis andrakammarvalen och flertalet kommunala representantval, att dessa skola hållas å söndag, alltså å en för de flesta röstberättigade arbetsfri dag. Däremot bereda kommunallagarna ingen motsvarande garanti för att offentliga stämmor hållas å sådana dagar eller sådana tider på dygnet, då förvärsarbete i allmänhet icke hindrar de röst-

berättigade från att deltaga i stämmorna. Den befogenhet, som tillkommer årets sista ordinarie stämma att besluta å vilka dagar nästkommande års ordinarie stämmor skola hållas eller att dessa stämmor skola hållas å sön- eller helgdagar, är nämligen i berörda hänseende av ringa eller intet värde, därest årets sista ordinarie stämma äger rum å tid, då de flesta röstberättigade äro upptagna av sitt arbete. Ofta kan det med hänsyn till lokala förhållanden eller eljest finnas önskvärt, att ordinarie stämmor hållas å vardagar efter den vanligast förekommande arbetstidens slut. Emellertid ingår det icke i befogenheten för årets sista ordinarie stämma att besluta om den tid på dagen, då nästföljande års ordinarie stämmor skola hållas. Ej heller finnes någon laglig garanti för att extra stämmor eller stämmor i kommuner, municipalsamhällen eller församlingar med fullmäktige hållas å tider, som äro lämpligast för det stora flertalet röstberättigade.

De brister, som sålunda vidlåda lagstiftningen i denna del, hava visserligen tack vare en i stort sett lojal lagtillämpning gjort sig föga kännbara. Då det emellertid i några fall torde hava förekommit, att de nu förefintliga möjligheterna till maktnissbruk i detta hänseende blivit utnyttjade, synes kravet på mer effektiva bestämmelser till skydd för den demokratiska ordningen böra tillgodoses.

Vid genomförandet av en reform i nu antydd riktning lär hänsyn böra tagas därtill, att olika önskemål med fog kunna göra sig gällande inom skilda delar av landet. Den lokala självbestänningsrätten bör därför i största möjliga utsträckning bibehållas. Emellertid synes det nödvändigt att samtidigt skapa en för framtiden bestående garanti för att denna lokala självbestänningsrätt verkligen kan utövas av det stora flertalet röstberättigade. En dylik garanti torde icke kunna åstadkommas annorledes än genom föreskrift därom, att beslut rörande tider för hållande av stämmor skall fattas å en till sön- eller helgdag förlagd stämma.

Såsom tidigare erinrats, reser gällande lagstiftning intet hinder mot att i kommun, municipalsamhälle eller församling, där fullmäktige finnas, stämma hålles på en för flertalet röstberättigade olämplig tid. Såvitt upplyst blivit, har emellertid denna brist i lagstiftningen icke hittills blivit utnyttjad på ett otillbörligt sätt. Då härtill kommer att de ärenden, vilka i dessa fall höra under stämans befogenhet, äro av jämförelsevis mindre betydelse, synes åtminstone för närvarande någon lagändring i denna del icke vara erforderlig.

Klagomål rörande till olämpliga tider utlysta kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktigsammanträden hava veterligen icke heller framkommit. Bestämmelserna angående tider för dessa sammanträden äga emellertid i såväl sakligt som lagtekniskt hänseende ett så nära samband med bestämmelserna angående tider för kommunal-, municipal- och kyrkostämmor, att samtliga dessa bestämmelser synas även för framtiden böra erhålla såvitt möjligt likartad innebörd och avfattning. Dock torde icke erfordras föreskrift därom, att sammanträde, å vilket beslut må fattas rörande tider för senare sammanträden, ovillkorligen skall hållas å sön- eller helgdag.

För stadskommunernas vidkommande hava i detta sammanhang inga reformkrav blivit resta. I samtliga städer finnas för närvarande stadsfullmäktige, och dessa hålla jämlikt 19 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad sina ordinarie sammanträden enligt ordning, som bestämmes av fullmäktige.

Yttranden över promemorian.

Lagändringarna hava tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Hallands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands,*

Västerbottens och Norrbottens län samt svenska stadsförbundet ävensom i elva yttranden från kommunalnämnder, kyrkoråd m. fl.

Länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län ävensom en kommunalnämnd hava tillstyrkt förslagen i huvudsak men ifrågasatt vissa ändringar däri. Mera omfattande ändringar hava föreslagits av länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Svenska landskommunernas förbund har tillstyrkt lagändringarna, såvitt angår tider för stämmor, men däremot avstyrkt desamma i fråga om tider för fullmäktigsammanträden.

Länsstyrelsen i Värmlands län har uttalat tveksamhet, huruvida lagändringar böra vidtagas.

Avstyrkande yttranden hava avgivits av länsstyrelserna i Uppsala, Älvsborgs och Västernorrlands län samt tre kommunalnämnder och ett kyrkoråd.

Beträffande behovet av lagändringar hava direkta uttalanden gjorts i några yttranden. Att sådant behov föreligger har vitsordats av länsstyrelserna i Stockholms och Kronobergs län samt, såvitt angår tiden för hållandet av stämmor, av svenska landskommunernas förbund.

Länsstyrelsen i Stockholms län har allmänt anfört, att ett behov föreläge av lagändring, så att de kommunala samfundens medlemmar i största möjliga omfattning bereddes tillfälle att deltaga i de offentliga stämmorna. Detta behov funne länsstyrelsen hava blivit väl tillgodosett genom lagutkastens.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har förklarat, att några olägenheter med anledning av nuvarande bestämmelser icke försports i länet, men att på andra håll en mindre lojal tillämpning av nuvarande bestämmelser torde hava förekommit.

Svenska landskommunernas förbund har yttrat, att verklig garanti saknades för att de röstberättigades flertal skulle kunna genomdriva, att stämmor hölles å tider, som bäst passade detta flertal, så länge den avgörande decemberstämman kunde utsättas till sådan dag, att flertalet av kommunens röstberättigade icke därvid kunde närvara. Att här en lucka i lagen föreläge, torde ingen kunna förneka, ehuru på samma gång borde betonas, att det förvisso vore i relativt sällsynta undantagsfall, som denna lucka utnyttjades i syfte att utestänga röstberättigade från att utöva vederbörligt inflytande på de kommunala angelägenheterna. Den förefintliga möjligheten till missbruk härutinnan borde förebyggas. Såvitt anginge tider för stämmornas hållande anslöte sig förbundet till de föreliggande förslagen.

I yttrande av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har förklarats, att, även om något större behov av de ifrågasatta lagändringarna knappast torde i praktiken hava gjort sig gällande, bestämmelser av förslagen art dock torde stå i överensstämmelse med en god demokratisk ordning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anfört:

I regel torde vederbörande i de flesta kommuner respektive församlingar söka tillgodose invånarnas berättigade krav rörande möjlighet att närvara vid stämmor; länsstyrelsen vederbörligen hade anmärkning mot härutinnan tillämpat förfarande icke försports i länet. Såvitt länsstyrelsen kunde finna, torde där-

för något mera trängande behov av lagändringen med hänsyn till det i stort sett lojala sätt, varpå hittills i ämnet gällande lag tillämpats, ej kunna anses hava förefunnits. Någon direkt anledning att motsätta sig lagändringen saknades emellertid å andra sidan.

Länsstyrelserna i Malmöhus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län hava förklarat, att inom respektive län icke yppats några missförhållanden av det slag, som omförmäls i promemorian. Med anledning härav har länsstyrelsen i Värmlands län uppgivit sig vara tveksam rörande behovet av den ifrågasatta lagstiftningen, länsstyrelsen i Västernorrlands län har avstyrkt densamma, under det att de övriga tre länsstyrelserna förklarat sig icke hava något att erinra däremot.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anfört:

Inom länets landsbygd funnes 88 kommunalstämmor och 86 kyrkostämmor men allenast kommunalfullmäktige i 23 kommuner och kyrkofullmäktige i 3 församlingar. Oaktat stämmoinstitutionen således på grund av splittringen i småkommuner inom länet vore alldeles dominerande, hade icke, såvitt det kommit till länsstyrelsens kännedom, några svårigheter förekommit inom länet på grund av missbruk av nuvarande bestämmelser angående tiderna för stämmors hållande.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har förklarat, att något behov av den föreslagna lagstiftningen numera icke förefunnes.

I de principiella uttalanden angående den föreslagna lagstiftningen, som återfinnas i yttrandena, har såsom nämnts i det föregående, densamma i allmänhet blivit tillstyrkt eller lämnad utan erinran. Av några yttranden framgår, att de nu föreslagna anordningarna på flera håll redan tillämpas.

Länsstyrelsen i Värmlands län har, som nämnts i det föregående, ställt sig tveksam rörande behovet av ändrad lagstiftning.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har yttrat:

Att offentliga stämmor borde utsättas till sådan tidpunkt, att så många röstberättigade som möjligt måtte få tillfälle bevista desamma, torde vara uppenbart. Korrektiv i viss utsträckning mot att tiden för stämmorna bestämdes annorlunda syntes ock kunna vinnas genom att vederbörande röstägande begagnade sig av den rätt, som redan gällande bestämmelser anvisade, att å ordinarie stämma i december besluta å vilken dag ordinarie stämma eller stämmor under det nästföljande året skulle hållas. Därest denna rätt utökades medelst föreskrift, dels att de sista ordinarie stämmorna under året skulle äga rum å viss dag, exempelvis den 15 december för kommunalstämma och den 20 december för kyrkostämma, dels ock att de röstberättigade genom beslut å sistberörda stämmor skulle äga avgöra icke blott vilka veckodagar utan även vilka tider på dagen, såsom för dem lägligast, måtte bestämmas för hållande av såväl ordinarie som andra stämmor under det nästföljande året, allenast med nyssberörda inskränkning beträffande dagen för ordinarie stämma i december, torde fullt tillfredsställande garantier komma att vinnas mot tänkbara maktmissbruk i förevarande hänseende från vederbörande ordförandes sida.

Ur de yttranden, i vilka de föreslagna ändringarna blivit avstyrkta, må återgivas följande:

Länsstyrelsen i Uppsala län:

Det förefölle, som om det stränga lagbindande av tiderna för stämmors hållande, som i promemorian ifrågasattes, skulle kunna medföra praktiska olägenheter. I vissa kommuner hölles decemberstämmorna mellan jul och nyår, därför att de kommunala förtroendemännen, upptagna som de ofta vore av många handa bestyr, hade svårt att tidigare få ärendena färdiga. I andra kommuner åter hade en viss praxis uppstått att förlägga stämmorna till någon söndag före jul. Avgörandet i den ena eller andra riktningen hade, såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, blott skett efter praktiska grunder. Hänsyn härtill skulle ju också enligt promemorian få tagas, då det gällde kommunalfullmäktiges decembersammanträde (37 § 1 st.).

Beträffande andra stämmor och sammanträden än dem, som skulle hållas i december månad, gällde också, att de av praktiska skäl förlagts i vissa fall till sön- eller helgdag, i andra fall till sådan vardag, då man ansett, att samtliga medlemmar skulle vara oförhindrade att komma tillstädes. Härvid torde böra uppmärksammas, att det växande kulturella föreningslivet ofta medförde utflykter och sammankomster på söndagarna, särskilt sommartiden, vid vilka tillfällen givetvis även medlemmar av stämmor eller kommunalfullmäktige kunde göra anspråk på att vara lediga. Beträffande slutligen bestämmandet av själva klockslaget för stämmor och kommunalfullmäktigsammanträden syntes det kunna medföra praktiska olägenheter att bestämma detta ett helt år i förväg. Såvitt icke från andra län bestämda uppgifter angående olägenheter till följd av nuvarande bestämmelser framkomme, funne länsstyrelsen anledning saknas till de ifrågasatta lagändringarna.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län:

Behov av lagändringarna föreläge icke. Desamma medförde emellertid även vissa såväl teoretiska som praktiska olägenheter. Till de teoretiska ville länsstyrelsen hänföra, att formuleringen lämnade möjlighet till en så stötande tillämpning, att stämman utsattes till juldagen eller under gudstjänsttid. Till praktiska åter, att decemberstämman alltid måste hållas sön- eller helgdag även där det, som departementet säger, »med hänsyn till lokala förhållanden eller eljest finnes önskvärt, att ordinarie stämmor hållas å vardagar efter den vanligast förekommande arbetstidens slut».

Länsstyrelsen i Västernorrlands län:

Såvitt länsstyrelsen hade sig bekant hade inom länet ej försports något missnöje med tiden för stämmornas hållande och torde man få utgå ifrån, att stämmorna hölles å tid, som bäst lämpade sig för det övervägande antalet röstberättigade. Vid bedömande av förhållandena i länet torde man kunna säga, att de nuvarande hithörande bestämmelserna i kommunalförfattningarna syntes vara ägnade att väl tillgodose de röstberättigades intressen i förevarande hänseende. Kommunerna borde fortfarande äga frihet att själva bestämma dag jämväl för den tredje ordinarie stämman. Med hänsyn till för länsstyrelsen kända förhållanden inom länet, ansåge sig länsstyrelsen icke kunna tillstyrka det nu föreliggande förslaget. Länsstyrelsen ansåge sig ej heller på grundval av den utredning, som förefunnes beträffande förhållandena i övriga delar av riket, kunna förorda de föreslagna ändringarna i kommunalförfattningarna.

Svenska landskommunernas förbund:

Förbundet ställde sig betänksamt mot förslaget att införa liknande bestämmelser — som de i fråga om stämmor föreslagna — beträffande fullmäktiges sammanträden. Sådana bestämmelser vore fullständigt överflödiga; full-

mäktige hade redan all önskvärd möjlighet att genomdriva, att tiderna för sammanträdena bestämdes på lämpligaste sätt. I departementsutkastets motivering medgäves också, att »klagomål rörande till olämpliga tider utlysta kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktigsammanträden hava veterligen icke framkommit». Under sådana förhållanden syntes det icke erforderligt att i kommunallagarna införa bestämmelser av den ifrågasatta arten. Att i lagtekniskt hänseende ett sådant införande skulle kunna vara till någon fördel vore ju möjligt, men borde inte få fälla utslaget.

I flera yttranden, vari de föreslagna lagändringarna i huvudsak blivit tillstyrkta, hava förslag framställts därom, att stämmor dock icke skola få hållas å vissa särskilda dagar, vilka ansåges olämpliga såsom sammanträdesdagar.

Länsstyrelserna i Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs och Örebro län samt kommunalnämnden i Älvkarleby socken (Uppsala län) hava förklarat sig anse juldagen vara olämplig såsom stämmodag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har härom anfört:

Med den lydelse lagtexterna i utkasten erhållit skulle hinder icke möta mot utsättande av ordinarie decemberstämma till juldagen. Detsamma gällde visserligen även med nu gällande lydelse av ifrågavarande lagrum, men begränsningen till sön- eller helgdagar av stämmodagarna gjorde givetvis frågan om juldagens lämplighet för ordinarie stämma mera aktuell. Det syntes länsstyrelsen uppenbart, att juldagen vore en av de dagar på året, då offentliga stämmor kunde påräkna den minsta besöksfrekvensen. Både för anställande av val till kommunala befattningar och för bestämmande av det nästföljande årets stämmodagar lämpade sig därför den dagen särskilt dåligt. Då just hänvisningen till helgdag för ordinarie decemberstämman kunde väcka en mindre nogräknad stämмоordförandes uppmärksamhet på möjligheten att utnyttja juldagen för kupper i fråga om val eller beslut angående stämnotider, torde det icke vara betydelselöst att i samband med den föreslagna lagändringen undantaga juldagen såsom ordinarie stämmodag.

Länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län hava ansett, att stämmor i allmänhet icke heller borde hållas å annandag jul. Sistnämnda länsstyrelse har vidare förklarat, att nyårsafton, om den infölle å söndag, icke lämpade sig för ändamålet. Enahanda invändning beträffande julafton har framställts av *länsstyrelsen i Gotlands län*.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har förklarat, att alla de stora helgdagarna — förutom juldagen även långfredagen, påskdagen och pingstdagen — borde undantagas från de dagar, då ifrågavarande stämmor och sammanträden finge hållas.

I flera yttranden hava invändningar gjorts mot bestämmelsen, att den tredje ordinarie stämman ovillkorligen skall hållas å sön- eller helgdag. Uttalanden härutinnan hava gjorts av *länsstyrelserna i Stockholms, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Västernorrlands län, municipalnämnden i Götene (Skaraborgs län)* och ordföranden i *Rämens sockens kommunalfullmäktige (Värmlands län)*. Av allmänna uttalanden rörande olämpligheten av de härutinnan föreslagna stadgandena må återgivas följande:

Länsstyrelsen i Skaraborgs län:

Det hade visat sig, att även om inom vissa kommuner eller församlingar sön- och helgdagar företrädesvis lämpade sig för stämmas hållande, en söckendag efter den vanliga arbetstidens slut vore den lägligaste tiden i andra. Utkastens bestämmelser om decemberstämmornas hållande å sön- eller helgdag syntes mindre lämpliga även ur den synpunkten, att i december månad icke förekomme andra helgdagar än juldagen och annandag jul, vilka dagar i allmänhet icke torde böra ifrågakomma för stämmors avhållande.

Beträffande vad länsstyrelsen i övrigt anfört angående tider för stämmors hållande hänvisas till redogörelse därför i det föregående.

Länsstyrelsen i Örebro län:

En obligatorisk bestämmelse om decemberstämmans hållande å sön- eller helgdag komme — då juldagarna och nyårsaftonen knappast lämpade sig för detta ändamål — att föranleda, att dessa stämmor icke kunde hållas senare än den 17 eller 18 december, något som givetvis finge anses innebära en olägenhet.

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Därest förhållandena krävde ändrade föreskrifter, vore det angeläget, att åtgärder vidtoges för möjliggörande av decemberstämmans utsättande även å söckendag å sådan timme, då arbetet för dagen vanligen vore avslutat, såsom ju brukade ske med stadsfullmäktigsammanträden i städerna. Den omständigheten att arbetet å lördagar numera torde upphöra jämförelsevis tidigt på dagen kunde exempelvis göra denna dag lämplig för stämmans hållande. En ovillkorlig föreskrift att stämman skulle hållas å sön- eller helgdag kunde däremot knappast vara lämplig. Man kunde nämligen icke förbise att allmänheten i år från år växande utsträckning önskade använda denna dag för friluftsliv, rekreation och resor. Enligt länsstyrelsens mening skulle det därför måhända vara lämpligt med en föreskrift, att decemberstämman i regel skulle hållas å sön- eller helgdag, men att, om å sålunda hållen stämman sådant beslutades, decemberstämman därefter skulle kunna hållas även å vardag, med början å viss angiven tid.

Liknande synpunkter hava framförts av *länsstyrelsen i Kristianstads län.*

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har anfört:

Då den i sak viktigaste avvikelser från nu gällande bestämmelser, nämligen föreskriften att den tredje ordinarie stämman skulle hållas på sön- eller helgdag, berörde de landskommuner, municipalsamhällen och församlingar, där fullmäktiginstitutionen ej införts, hade länsstyrelsen sökt inhämta upplysningar från dessa samfund inom länet beträffande nu rådande ordning för stämmornas hållande och därvid erfarit följande. Fullmäktige funnes för närvarande i 57 av länets 63 landskommuner, i 5 av länets 8 municipalsamhällen samt i 17 av länets 63 landsförsamlingar. I de landskommuner, vilka icke hade kommunalfullmäktige, hölles i 2 kommuner samtliga ordinarie kommunalstämmor under året å sön- eller helgdag, medan i 4 kommuner de 2 första ordinarie stämmorna hölles å sön- eller helgdag samt den tredje stämman den 27 december (tredje dag jul) eller, om denna dag vore söndag, nästkommande söckendag. I åtskilliga kommuner, särskilt de mera jordbruksbetonade, hade man sedan gammalt ansett »tredje dag jul» såsom en lämplig stämme- och sammanträdesdag, då denna dag för största antalet röstberättigade varit att betrakta såsom fridag. I de tre municipalsamhällen, i vilka fullmäktige ej funnes, hölles för närvarande i två municipalsamhällen samtliga stämmor

å sön- eller helgdag samt i ett municipalsamhälle å söckendag. Kyrkostämma hålles i regel å söndag efter gudstjänstens slut. Då, såsom ovan nämnts, kommunalstämma hålles den 27 december, hålles jämväl kyrkostämma denna dag.

Det kunde ifrågasättas, om den lämpligaste lösningen skulle vinnas genom föreskriften att den tredje ordinarie stämman alltid skulle hållas å sön- eller helgdag. Starka skäl kunde även anföras för att förlägga stämman till lördagseftermiddagen, om också i åtskilliga kommuner med hänsyn till avståndet till stämmolokalen vissa svårigheter kunde uppstå.

Även i vissa andra yttranden har uppgivits, att tredje dag jul på sina håll ansåges som lämplig dag för hållande av stämma.

Länsstyrelsen i Stockholms län har framlagt förslag, att endast den första decemberstämman efter de föreslagna lagändringarnas ikraftträdande ovillkorligen skulle hållas å sön- eller helgdag samt därom anført:

Länsstyrelsen ifrågasatte, huruvida icke vid genomförandet av reformen större utrymme borde givas den lokala självbestämmningsrätten än som skett i utkasten. En föreskrift, att decemberstämmorna ovillkorligen skulle hållas å sön- eller helgdag, torde nämligen komma att verka otillfredsställande för ett flertal kommuner, för vars innevånare hållandet av stämmor på vardagskvällar måhända under en följd av år framstått såsom särskilt lämpligt. För att syftet med den ifrågasatta lagändringen skulle kunna nås, vore det givetvis nödvändigt, att den decemberstämma, varå de nya bestämmelserna första gången ägde tillämpning, ovillkorligen hålles å en sön- eller helgdag, men därutöver borde enligt länsstyrelsens uppfattning kommunerna icke betagas möjligheten att förlägga jämväl decemberstämman till en vardag. Genom en dylik anordning vunnos den jämväl i de till grund för utkasten liggande »riktlinjer för en reform» framhålla fördelen av största möjliga likformighet i innebörd och avfattning mellan bestämmelserna angående tider för kommunal-, municipal- och kyrkostämmor, å ena sidan, samt bestämmelserna angående tider för kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktigsammanträden, å andra sidan.

Vidare må omnämnas, att *municipalnämnden i Götene* ansett den föreskrift lämplig, att stämma skulle hållas å söckendagar, då den ordinarie arbetstiden för dagen vore slut, samt endast i undantagsfall på söndagar, då så ansåges nödvändigt.

Slutligen har *länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasatt, huruvida det icke borde lämnas öppet för stämma eller fullmäktigsammanträde i december att besluta antingen att andra ordinarie stämmor eller sammanträden skulle hållas viss bestämd dag under de i författningarna föreskrivna tidsperioderna eller också att de skulle hållas å viss veckodag under dessa perioder.

Departementschefen.

I den inom socialdepartementet utarbetade promemorian angående tider för offentliga stämmor m. m. har anförts, bland annat, att kommunallagarna icke beredde garanti för att offentliga stämmor hålles å sådana dagar eller sådana tider på dygnet, då förvärvsarbete i allmänhet icke hindrade de röstberättigade från att deltaga i stämmorna. Den befogenhet, som tillkomme årets sista ordinarie stämma att besluta, å vilka dagar nästkommande års ordinarie stämmor skulle hållas eller att dessa stämmor skulle hållas å sön- eller helgdagar, vore nämligen i berörda hänseende av ringa eller intet värde, därest

årets sista ordinarie stämma ägde rum å tid, då de flesta röstberättigade vore upptagna av sitt arbete.

Vidare har i promemorian framhållits, att det med hänsyn till lokala förhållanden eller eljest kunde finnas önskvärt, att ordinarie stämmor hålles å vardagar efter den vanligast förekommande arbetstidens slut. Emellertid inginge det icke i befogenheten för årets sista ordinarie stämma att besluta om den tid på dagen, då nästföljande års ordinarie stämmor skulle hållas. Ej heller funnes någon laglig garanti för att extra stämmor eller stämmor i kommuner, municipalsamhällen eller församlingar med fullmäktige hålles å tider, som vore lämpligast för det stora flertalet röstberättigade.

Av de yttranden, som avgivits över promemorian, framgår, att gällande lagbestämmelser i allmänhet tillämpas så, att stämmor hållas å sådana dagar och tider, som i varje särskilt fall bäst passa de röstberättigade. Emellertid hava samtidigt de uppgifter, som lämnats uti riksdagshandlingarna i förevarande ärende därom, att missbruk i vissa undantagsfall förekomma, blivit vitsordade.

Ehuru de fall, då stämmor blivit utlysta att hållas å sådan tid, att de röstberättigade i allmänhet på grund av förvärvsarbete icke haft möjlighet att närvara, till antalet torde hava varit få, anser jag det vara av sådan vikt, att dylika fall överhuvud icke kunna förekomma, att jag vill föreslå ändringar i lagstiftningen till skydd för en demokratisk ordning i förevarande hänseende.

Enligt de vid promemorian fogade lagutkasten skall i kommun (municipalsamhälle), respektive församling, där kommunal- (municipal-), respektive kyrkofullmäktige icke finnas, den tredje ordinarie stämman under året — vilken alltid skall hållas å sön- eller helgdag — äga besluta icke blott å vilken dag ordinarie stämma under nästföljande år skall hållas utan även att jämväl annan stämma än den tredje ordinarie skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag ävensom till vilken tid på dagen stämman skall utlysas.

Under den tidigare behandlingen av förevarande spörsmål samt i flera nu avgivna yttranden i ärendet har framhållits, att med hänsyn till föreliggande förhållanden stämmor å vissa håll anses böra hållas å sön- eller helgdagar, under det att å andra håll söckendagar anses för ändamålet mest lämpliga. Då avsikten med nu ifrågasatta lagändringar är den, att bestämmelser skola tillskapas, som garantera, att stämmor hållas på de med hänsyn till de röstberättigades möjligheter att besöka desamma mest lämpliga tiderna, anser jag mig böra föreslå, att de röstberättigade själva skola givas möjlighet att — med undantag i fråga om den tredje ordinarie stämman under året, som av skäl, för vilka jag ämnar redogöra i det följande, alltid bör utlysas till sön- eller helgdag — fritt bestämma, när stämmorna skola hållas. Beslut skall därvid kunna fattas, att ordinarie stämma skall, inom i lagen angivna gränser, hållas å bestämd dag. Vidare skall beträffande såväl ordinarie som extra stämmor kunna beslutas, att de skola hållas å sön- eller helgdag, å söckendag eller å viss veckodag. Undantag från vad därutinnan blivit bestämt

måste dock tillåtas, om sådant är nödvändigt på grund av ärendes brådskande natur. I fråga om alla stämmor skall slutligen få bestämmas tiden på dagen, till vilken stämman skall utlysas.

För att de röstberättigades vilja med säkerhet skall ha möjlighet att komma till uttryck, synes det mig, såsom i det föregående omnämnts, nödvändigt, att den stämman — den tredje ordinarie stämman under året — å vilken beslut om tider för stämmors hållande skall fattas, hålles å sådan dag, att hinder för det stora flertalet röstberättigade att närvara icke behöver föreligga. Ur sådan synpunkt finner jag det vara nödvändigt, att ifrågavarande stämman hålles å sön- eller helgdag. Med hänsyn till att befolkningsförhållandena mångstädes tämligen snabbt förändras, synes det icke vara tillräckligt, att, såsom ifrågasatts, den tredje ordinarie stämman utlyses till sön- eller helgdag allenast första gången sådan stämman hålles, efter det att lagändringarna trätt i kraft. I några yttranden har invänts, att sön- och helgdagar numera utnyttjas för rekreation m. m. i sådan utsträckning, att en bestämmelse av angivet innehåll icke skulle vara lämplig. I vissa yttranden har anförts, att det å sina håll vore stadgad praxis, att alla stämmor hålles å söckendagar. Intresset av att vinna garanti för att de röstberättigade i största möjliga utsträckning skola utan hinder av förvärvsarbete kunna närvara å den tredje ordinarie stämman, vilken garanti som nyss nämnts icke torde kunna vinnas annorledes än genom att hålla nämnda stämman å sön- eller helgdag, synes mig emellertid vara av sådan vikt, att andra i yttrandena berörda intressen böra få vika därför.

I åtskilliga yttranden har anförts, att vissa dagar i december överhuvud äro olämpliga för hållandet av stämmor. I första hand har nämnts juldagen men därutöver även annandag jul, julafton och nyårsafton. I sammanhang härmed har i ett yttrande föreslagits, att föreskrift skall meddelas jämväl därom, att stämman icke skall få hållas å långfredagen, påskdagen eller pingstdagen. Enligt min mening föreligga icke tillräckliga skäl för att i lagen utsetta förbud för hållande av stämman å samtliga ifrågavarande dagar. Då juldagen emellertid synes mig intaga en viss särställning, anser jag mig böra förorda, att stämman ej skall få utlysas till denna dag.

Vad i det föregående anförts har haft avseende å kommunalstämmor (municipalstämmor) och kyrkostämmor i kommuner (municipalsamhällen), respektive församlingar, där kommunalfullmäktige (municipalfullmäktige), respektive kyrkofullmäktige icke finnas.

I fråga om kommuner (municipalsamhällen) och församlingar, där kommunalfullmäktige (municipalfullmäktige), respektive kyrkofullmäktige finnas, reser gällande lagstiftning intet hinder mot att stämman hålles på en för flertalet röstberättigade olämplig tid. Då emellertid denna brist icke ens påståttts hava blivit utnyttjad på ett otillbörligt sätt, samt då de ärenden, vilka i dessa fall höra under stämmans befogenhet, äro av jämförelsevis mindre betydelse, finner jag lagändring i denna del åtminstone för närvarande icke vara erforderlig. Förslag härom har icke heller framställts i remissyttrandena.

Ändrade stadganden rörande bestämmandet av tider för fortsatta eller uppskjutna stämmor synas mig icke vara erforderliga.

Klagomål över att kommunal-, municipal- eller kyrkofullmäktigsammanträden blivit utlysta till olämpliga tider hava veterligen icke framkommit. Jag vill emellertid det oaktat föreslå, att bestämmelserna rörande tider för dessa fullmäktigsammanträden avfattas såvitt möjligt i överensstämmelse med dem, som skola gälla i fråga om stämmor, då samtliga dessa bestämmelser i såväl sakligt som lagtekniskt hänseende äga nära samband. I ett avseende synes dock viss skiljaktighet böra förekomma, nämligen därutinnan, att fullmäktigsammanträde, å vilket beslut må fattas rörande tider för sammanträden nästföljande år, icke ovillkorligen skall hållas å sön- eller helgdag. Genomföres denna undantagsbestämmelse, synas fullmäktige äga möjlighet att fastställa de tider för sina sammanträden, som i varje särskilt fall äro de lämpligaste.

I samtliga städer i riket finnas för närvarande stadsfullmäktige. Skäl synas mig icke föreligga att i förevarande sammanhang giva föreskrifter angående tider för utsättande av dessa fullmäktiges sammanträden.

Specialmotivering.

Ändringar i lagen om kommunalstyrelse på landet.

17 §

Departementschefen.

I 1 mom. första stycket har vidtagits den ändringen, att den tredje ordinarie kommunalstämman, som enligt gällande lag skall hållas »i december», enligt departementsförslaget skall hållas »å sön- eller helgdag i december månad, dock ej å juldagen». Andra stycket är oförändrat. Tredje stycket föreslås skola utgå. De i nämnda stycke för närvarande intagna bestämmelserna hava med vissa ändringar upptagits i ett nytt 3 mom.

Nuvarande 2 mom. har lämnats oförändrat.

I det nya 3 mom. hava föreskrifter lämnats rörande ordinarie kommunalstämmas i december befogenheter med avseende å fastställandet av tider för stämmor under nästföljande år. Med iakttagande av bestämmelserna i 1 mom. kan decemberstämman besluta, att ordinarie stämman skall hållas å viss dag. Detta gäller även i fråga om den tredje ordinarie stämman nästföljande år, därvid beslutet dock måste avse viss sön- eller helgdag med undantag av juldagen. Decemberstämman kan också besluta, att stämman — ordinarie eller extra — skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, å söckendag eller å viss veckodag. Om beslut fattats, att stämmor skola hållas å viss veckodag, synes emellertid intet hinder föreligga att vid ett sådant beslut foga tillägg t. ex. att, om nämnda veckodag är helgdag, stämman icke då får hållas. Slutligen har föreskrivits, att decemberstämman äger — i fråga om samtliga stämmor — besluta, till vilken tid på dagen stämman skall utlysas.

37 §.

Departementschefen.

I första stycket, vari föreskrives, att vad som är stadgat om kommunalstämmor i kommun, där kommunalmäktige icke finnas, skall gälla angående

ordinarie sammanträden av kommunalfullmäktige, har införts det undantaget, att ordinarie sammanträdet i december icke nödvändigtvis skall hållas å sön- eller helgdag.

Andra stycket är oförändrat.

I ett nytt tredje stycke hava upptagits bestämmelser, som helt överensstämma med stadgandena i 17 § 3 mom. Har beslut fattats, att fullmäktig-sammanträden skola hållas t. ex. tredje måndagen i varje månad, kan därvid fogas tillägg, t. ex. att, om nämnda dag är helgdag, sammanträde skall hållas påföljande söckendag.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.

De föreslagna lagarna böra träda i kraft å sådan tid — t. ex. den 1 juli 1937 — att däri intagna bestämmelser bliva tillämpliga redan å tredje ordinarie stämman eller sammanträdet innevarande år. Har vid tredje ordinarie stämman eller sammanträdet år 1936 i enlighet med gällande lagstiftning fattats beslut rörande dag för hållande av ordinarie stämman eller sammanträde under år 1937, bör dock vad sålunda beslutits gälla.

Ändringar i lagen om församlingsstyrelse.

Departementschefen.

14 och 34 §§ hava ändrats på samma sätt som 17 och 37 §§ lagen om kommunalstyrelse på landet. Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelserna hava samma lydelse som motsvarande bestämmelser i sistnämnda lag.

Föredraganden hemställer härefter, att de inom socialdepartementet överarbetade förslagen till *lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet* samt *lag angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse* måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.

Bilaga A.

1) **Utkast**
till
Lag

angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251)
om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas, att 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

17 §.

1 mom. I kommun, — — — kommunalstämmor hållas:

en under tiden från och med den 16 mars — — — i valnämnd;

en under tiden från och med den 1 oktober — — — inkomststat; samt

en å sön- eller helgdag i december månad för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

I kommun — — — stadgade tiden.

2 mom. Extra kommunalstämma — — — det nödigt.

Envar, som — — — ej föras.

3 mom. Ordinarie kommunalstämma i december må beträffande kommunalstämma eller kommunalstämmor under nästföljande år besluta, å vilken dag ordinarie stämma skall hållas, att jämväl annan stämma än ordinarie stämma i december skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom till vilken tid på dagen stämma skall utlysas.

37 §.

Angående ordinarie sammanträden av kommunalfullmäktige gäller vad i 17 § 1 mom. är stadgat om kommunalstämmor i kommun där kommunalfullmäktige icke finnas; dock må, om annat icke följer av beslut jämlikt tredje stycket här nedan, ordinarie sammanträde i december hållas å annan dag än sön- eller helgdag.

I övrigt — — — det nödigt.

Å ordinarie sammanträde i december må kommunalfullmäktige beträffande sammanträde eller sammanträden under nästföljande år besluta, å vilken dag ordinarie sammanträde skall hållas, att sammanträde skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom till vilken tid på dagen sammanträde skall utlysas.

Denna lag träder i kraft den _____ men skall ej medföra
rubbning i tidigare fattat beslut angående dag för hållande av ordinarie
stämma eller sammanträde.

2) Utkast
till
Lag

angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.

Härigenom förordnas, att 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

14 §.

1 mom. I församling — — — kyrkostämmor hållas:
en före — — — och förvaltning;
en under — — — församlingsbibliotek; samt
en å sön- eller helgdag före utgången av december månad för anställande av val till de befattningar inom församlingen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

2 mom. Extra kyrkostämma — — — det nödigt.

Envar, som — — — ej föras.

3 mom. Den tredje ordinarie kyrkostämman under året må beträffande kyrkostämma eller kyrkostämmor under nästföljande år besluta, å vilken dag ordinarie stämma skall hållas, att jämväl annan stämma än den tredje ordinarie stämman under året skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom till vilken tid på dagen stämma skall utlysas.

34 §.

Angående ordinarie sammanträden av kyrkofullmäktige gäller vad i 14 § 1 mom. är stadgat om kyrkostämmor i församling, där kyrkofullmäktige icke finnas; dock må, om annat icke följer av beslut jämlikt tredje stycket här nedan, det tredje ordinarie sammanträdet under året hållas å annan dag än sön- eller helgdag.

I övrigt — — — det nödigt.

Å tredje ordinarie sammanträdet under året må kyrkofullmäktige beträffande sammanträde eller sammanträden under nästföljande år besluta, å vilken dag ordinarie sammanträde skall hållas, att sammanträde skall, såvida hinder icke möter på grund av ärendes brådskande natur, hållas å sön- eller helgdag, ävensom till vilken tid på dagen sammanträde skall utlysas.

Denna lag träder i kraft den _____ men skall ej medföra
rubbning i tidigare fattat beslut angående dag för hållande av ordinarie
stämma eller sammanträde.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Propositionen	1
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet	2
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse	4
Utdrag av statsrådsprotokollet den 12 februari 1937	6
Gällande bestämmelser	6
Tidigare förslag till ändrade bestämmelser	8
1930 års riksdag s. 8. — 1936 års riksdag s. 9. — Förberedande behandling av 1936 års riksdagsskrivelse inom socialdepartementet s. 10.	
Departementsförslaget	11
Allmän motivering	11
Promemorian s. 11. — Yttranden över promemorian s. 12. — Departementschefen s. 18.	
Specialmotivering	21
Ändringar i lagen om kommunalstyrelse på landet	21
Ändringar i lagen om församlingsstyrelse	22
Bilaga A	23
1) Utkast till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet	23
2) Utkast till lag angående ändrad lydelse av 14 och 34 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse	24